

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. 1. Quid dies, quid nox sit. Prima diei divisio in naturalem, & artificialem. Diei civilis initia varia apud varias gentes. Horae nomen aequivocum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

&c, (z) *orantes in omni tempore*; & (a) *sinè intermissione orate*. Ergò illius oratio omni hora acceptabilis erit, qui necessaria sibi ad salutem perseveranti animo postulabit. Vt enim scribit (b) Antiochus, In omni re captanda semper est opportunitas temporis præterquam in oratione. Nunquam enim intempestiva potest esse oratio, sicut scriptum est: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*. Iphis verò Cabalisticus clausæ sunt januæ orationis, ut unus ex illis R. (c) Eliezer in libro Berachoth, id est benedictionum, fatetur: nam à die, inquit, quo templum fuit destructum, orationis portæ clausæ sunt, ut dicit in Lamentationibus Hieremias, *Cum clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam*.

CAPUT III.

DE VARIA DIEI AC NOCTIS DIVISIONE.

§. I.

Quid dies, quid nox sit, Prima diei divisio in naturalem, & artificialem. Diei civilis initia apud varias gentes. Horæ nomen æquivocum.

QUONIAM divinis persolvendis officiis certæ sunt horæ à sanctis Patribus assignatæ, vix intelligi poterunt, quæ de illis dicturi sumus, nisi prius explicentur varii antiquorum ritus circa diei ac noctis divisionem. Initio autem mundi facta est diei, noctisque alternatio, per præsentiam & absentiam lucis. Sol oriens diem facit, occidens noctem inducit. Hinc (a) Pindarus in olympiis diem vocat filium Solis, & (b) Hesiodus in Theogonica, ex Erebo & Nocte natum diem

z. 1. Theff. 5. 16. z Ephes. 6. 18. b Antioch. hom. 91. c R. Eliezer apud Hieron. à S. fide lib. 1. de perfidia Judæorum c. 12. Thren. 3. 8. a Pind. olymp. od. 2. v. 59. b Hesiod. Theog. v. 124.

asserit, quod post noctem dies sequatur. Non est autem omittendum hoc loco, quod observat (c) Athanasius. A creatione mundi usque ad Christum præcessit dies, sequuta est nox; dicit enim Scriptura, (d) *Fiat lux, & facta est lux, vocavitque Deus lucem diem, & tenebras noctem.* A Christi verò adventu nox diem præcedit: nam à vespera incipientes solemniter celebramus dies sequentes. Ratio discriminis est, quia primò fuit posita lux, at nos à luce defecimus ad tenebras, à Dei scilicet cultu ad errores, & idola. Ex eo verò tempore, quo Sol justitiæ Christus Deus noster ex tenebris errorum ad lucem divinæ cognitionis nos reduxit, à tenebris inchoamus, & in luce terminum constituimus. Dies, ait (e) Isidorus, in principio operum Dei lumen habebat exordium ad significandum hominis lapsum. Nunc autem à tenebris ad lucem progredimur, ut non dies obscureretur in noctem, sed nox luceat in diem, quia à delictorum tenebris liberatus homo, ad lucem fidei scientiamque pervenit. Speusippus in Platonicis definitionibus: Dies, inquit, est solis iter ab ortu ad occasum. Aurora diei principium, primum à sole lumen. Meridies tempus, in quo umbræ corporum quam brevissimæ sunt. Nox umbra diei contraria, solis privatio.

II. Sed tam diei, quam noctis multiplex distinctio est. Vulgus Scriptorum diem dividit in naturalem, & artificialem. Naturalis dicitur esse horarum 24 quibus semel circumvolvitur cælum. Hæc diei appellatione etiam noctes intelliguntur, ut cum dicimus ægrotasse aliquem per dies viginti, vel cum hoste pactas inducias dierum decem. Nomen diei accepit à parte meliore. Ideò Heracletus apud (f) Senecam dixit. Unus dies par omni est. Nam si dies tempus est 24. horarum, necesse est omnes inter se dies pares esse, quia nox habet quod dies

c Athan. in qq. sac. Script. qu. 54. d Gen. 1. 3. e Isidor. lib. de nat. rerum cap. 1. f Seneca ep. 12.

perdidit. Mensura viginti quatuor horarum, inquit (g) Ambrosius, unius diei tempus est. Artificialis est, qui cursu solis ab ortu ad occasum definitur, cui contraria est nox ab occasu solis ad ortum. Hæc dierum divisio & observatio, communis est apud omnes nationes, sed vocabula diversa sunt. Nam (h) Censorinus, & alij veteres, quos quidam (i) recentiores sequuntur, diem 24. horarum civilem, & artificialem vocant: diem verò ab ortu ad occasum naturalem. Ego verba ætatis meæ scribo: quod dictum volui, ne antiquitatem spernere, quæ modesta, & venerabilis est, aut recentiorum voces omittendo quasi cum matrè Evandri loqui videar, ut Phavorinus apud (k) Gellium, & Avienus apud (l) Macrobiū facetè dixerunt. Repeto. Prima divisio diei est in naturalem 24. horarum, & artificialem ab oriente sole ad eundem occidentem. De hac dierum partitione (m) Geminus Rhodius antiquus Auctor, qui vivebat Romæ ætate Ciceronis, in elementis Astronomicis *περί ημερας και νυκτις* sic scribit: Dies dicitur dupliciter. Uno modo tempus illud, quod est ab ortu solis usque ad occasum: altero modo dies dicitur tempus, quod est ab ortu solis usque ad proximum ortum solis. Est autem dies juxta secundum modum conversio mundi, & ortus ejus arcus, quem Sol peragrat, dum in conversione mundi movetur contra mundum. Secundum alterum modum mensem dicimus esse dierum 30. annum verò dierum 365. & unius quartæ. Non sunt autem per omnes regiones, & urbes eadem magnitudines dierum; sed iis, qui versus septemtrionem habitant, majores fiunt dies, minores verò qui versus meridiem.

III. Romani veteres diem legitimum, & naturalem inchoabant à media nocte, & sequentis noctis media

g Ambros. lib. 1. exam. cap. ult. h Censor. de die natali cap. 10. i Tiraquel. de utroque tractu §. 1. gl. 11. David Origanus in Ephemeridum introd. par. 2. c. 5. k Gell. lib. 1. c. 10. l Macr. lib. 1. Satur. cap. 5. m Geminus cap. 5.

parte terminabant. Id etiam nunc servat Ecclesia, quoad jejunia, & ciborum abstinenciam. Ab eodem puncto mediæ noctis diem auspicantur Theologi, qui circa montem Athon versantur, ut scribit Theodorus (n) Gaza, quod credant eâ hora Christum resurrexisse. De hoc civili Romanorum die plura (o) Gellius vir elegantissimi eloquii, ut eum vocat (p) Augustinus, & multa ac facundæ scientiæ, & Gellii exscriptor (q) Macrobius. Ejus plurimas rationes adducit (r) Plutarchus. Cur, inquit, diei principium sumunt à mediâ nocte? an quia Reip. institutio principio fuit militaris in re autem bellica multa noctu capiuntur consilia? An quemadmodum meridies finis est publicas & serias res agendi, sic noctem intempestam actionum omnium initium statuerunt? An quia ortu & occasu solis, principium & finis diei diffiniri non possunt, multa adhuc luce manente post occasum, & multa item incipiente ante ortum? Tametsi enim Mathematici diei ac noctis discrimen in appulsu centri solis ad Horizontem constituent, plerique tamen sensus arbitrio diem protrahunt à primis ad ultima crepuscula. Restat igitur, ut pro principio diei illum temporis articulum sumamus, quo sol vel in medio cœli est, vel in opposito ejus puncto. Hoc autem posterius melius congruit. Sol enim à meridie versus occasum à nobis fertur: à mediæ noctis puncto versus ortum ad nos. Hæc ille. Athenienses, quos nunc Itali sequuntur, itemque, ut (s) Origanus asserit, Silesii, Bohemi, Austriaci, & Marcomanni, ab occasu solis ad solem iterum occidentem, omne id medium tempus, unum diem esse dixerunt. Babylonii, & Persæ olim, nunc & Noribergenses, inter duos solis exortus diem esse existimarunt. Umbri, Ægyptii, Arabes: nunc Galli, Hispani, & magna pars Germaniæ à meridie in meridiem unius diei spa-

n Theod. Gaza lib. de mensibus. o Gell. lib. 3. c. 2. p August. lib. 9. de civitate Dei cap. 4. q Macrobi. l. b. 1. sat. cap. 3. r Plutarch. in qq. Romanis. s Origan. in eph. introd. p. 1. cap. 5.

tium constituunt. Hoc initium diei Astronomi sibi sumpserunt, quod à meridiano circulo proficiscatur, qui cum fixus & immutabilis sit, certum diei principium designat. Sed variant in accipiendo puncto meridiei. Alphonsi Regis tabulæ à meridie diei antecedentis exordiuntur, ut primam diem Januarii à meridie postremæ diei Decembris. A sequente inchoat diem Tycho Brahe, ut primum Januarij diem à meridie, quæ ipsas Calendas incurrit. Copernicus Romanorum consuetudine à media nocte ad mediam noctem diei cursum in suis astrologicis observationibus usurpat. (t) Ecclesia eundem diem esse dicit, quoad indulgentias & festivitates, à primis Vesperis usque ad occasum solis diei sequentis: quoad judicia, à mane usque ad tenebras. Aliter fictione juris determinatur dies quoad ordinem collationem. Judæos à vespere in vesperam florente eorum Rep. diem computasse ostendit (u) Baronius: quos tamen (x) Chrysostomus, reprehendit tamquam Scripturæ prævaricatores, quæ diem diffinit ab ortu solis ad ortum, ut ipse colligit ex capite primo Genesios. Discrepabant ab aliis gentibus in dierum computatione Galli veteres, & Germani. Nam de istis hæc scribit (y) Tacitus: Nec dierum numerum, ut nos, sed noctium computant: sic constituunt, sic condicunt, nox ducere diem videtur. De illis (z) Cæsar. Galli omnes ab Dite patre se prognatos prædicant, ob eam causam spatia omnis temporis non numero dierum, sed noctium finiunt: & dies natales, & mensium, & annorum initia sic observant, ut noctem dies subsequatur. Naturalis autem diei constitutio non nisi quadruplici initio supputari potest. Nam diei principium ab aliquo puncto secundum naturam maximè noto desumi debet: sunt autem hujusmodi puncta quatuor totidem anni punctis correspondentia. Ortus solis ad æquinoctium vernale

z c. 2. de feriis cap. consuluit, de off. & pot. jud. deleg. c. literas, de temp. ordin. u Baron. an. 34. nu. 33. x Chryf. hom. 7. in Genes. y Corn. Tacitus de morib. Germanorum. z Cæsar. de bello Gallico lib. 6.

refertur, occasus ad autumnale: Meridies solstitium æstivum respicit, media nox hyemale.

IV. Has quatuor anni partes horas vocant multi Scriptores. (a) Isidorus Pelusiota, Circularis, ait, est figura temporis, quippè cum dies circumvolvatur in hebdomadam; hebdomada autem in mensem, mensis verò in annum, rursusque in eadem signa, quæ peragravit, restituitur. Hanc ob causam alibi quidem coronam anni, alibi verò rotam generationis Scriptura appellavit; circuli namque, & coronæ, & rotæ eadem est figura, quod quatuor horæ, videlicet vernum tempus, & æstivum, & autumnale, & hybernum, invicem quodammodo manus connectant, & annum circumvolvant, atque in optimam quandam choream ducant. Sanctus (b) Eustathius Archiepiscopus Antiochenus & Martyr, explicans illud Geneseos, Ut sint in signa, & tempora, Tempora, inquit, horarum, sive temporis ipsius mutationes, ac vices, hyemis scilicet, veris, æstatis, autumnus, intelligendas esse censemur. Flavius item (c) Philostratus in Iconibus horas accipit pro anni tempestatibus. Ita passim Poëtæ Græci. (d) Pindarus in olympiis horas floribus abundantes dixit pro vere. Roseam veris horam lego in (e) Anthologia. (f) Oppianus veris horam in Halieuticis, siticulosam Syrii horam ibidem; hyemis horam in Cynegeticis posuit. Æstivam horam dixerunt (g) Nonnus in Dionysiis (h) Hesiodus in operibus pro æstate. Iniquam hyemis horam scripsit (i) Calaber in Paralipomenis, itemque (k) Musæus in Erotopagnio, & (l) Nonnus in paraphrasi Evangelii secundum Joannem. Est igitur horæ nomen æquivocum. Apud (m) Suidam significat venustatem, occasionem, curam, sollicitudinem, quatuor anni

a Isid. Pelus. lib. 4. epist. 1. b Eustath. comment. in Hexam. c Flav. Philostr. in Icon. initio lib. 1. & in fin. 2. d Pin. d. olim. od. 13. v. 12. e Anthol. lib. 1. cap. 91. f Opp. Halieut. l. 1. v. 459. Ibid. lib. 3. v. 47. Cyneget. l. 3. v. 308. g Nonn. Dionysiac. lib. 12. h Hesiod. v. 282. i Q. Calab. Paralip. lib. 8. v. 51. k Musæus v. 293. l Nonn. in Jo. 10. v. 81. m Suidas V. Hora.

tempesta-

tempestates, tempus opportunum, & duodecimam diei partem. Apud veteres accipitur hora pro cujuslibet temporis parte. (n) Virgilius.

Numquam te crastina fallat

Hora, neque insidiis noctis capiere serena.

Propertius (o) *Cum fuerit multis exacta trientibus hora.*

Horatius. (p) *Te flagrantis atrox hora canicula*

Nescit tangere.

Valerius (q) Flaccus in Argonauticis introducit Iasonem sic Medæ jurantem, *Per has nostri juro discriminis horas.* Sic etiam apud D. (r) Hieronymum, captivum se interficere cogitantem adjuravit mulier, *Ego te per Iesum Christum, per hujus horæ necessitatem rogo, ne effundas sanguinem tuum in sanguinem meam.* (s) Marcus Antoninus Philosophus, & Imperator, *Q natura rerum, inquit, quicquid tibi convenit, id omne mihi convenit; omne id fructum meum puto, quod tuæ ferunt horæ.* Horam quoque pro die ponit Virgilius in hoc versu: (t) *Hic alienus oves custos bis mulget in hora.*

Legendus item hac de re (u) Julius Pollux in Onomastico, Agrætius libello de sermone Latino, & ex recentioribus Petrus (x) Gregorius Tholosanus in Præludiis optimi I. C. Ipsos annos prisca Græcorum lingua horas dictos asserit (y) Plutarchus in Symposiacis. (z) Alii ad Ægyptios hanc referunt nominationem, eo quod Solem Horum vocent. Est & Dea Hora apud Romanos, quam dicunt fuisse Hersiliam Romuli uxorem, quæ post mariti apotheosim in cælum translata Hora vocata sit, ut (a) Ovidius fabulatur, de qua Ennius,

n Virg. 1. Georgic. lib. 3. eleg. 10. o Propert. p Horat. l. 3. od. 13. q Val Flaccus l. 7. Argonautic. r Hieron. in vita s. M. Anton. lib. 4. de seipso. t Virg. ecl. 3. u Jul. Pollux lib. 1. x Tholosan. lib. 4. cap. 1. y Plutarch. lib. 5. qu. 4. z Macrobius. lib. 1. cap. 21. a Ovid. Metamor. lib. 14. in fine.

Teque Quirine pater veneror, Horamque Quirini.

§. II.

Hora unde dicta. Figmenta Poëtarum de Horis. De usu Horologiorum apud veteres. Horæ olim nunciate à servis. Verus dies Christus est.

I. **S**unt qui horas à Sole dictas putent, Ægyptij enim, ut dixi, solem Horum vocabant. Alij à luce, quæ Hebraicè נור Hor vocatur, horas quasi lucis partes denominant. Quidam malunt $\alpha\pi\omicron\ \tau\omicron\ \theta\omicron\rho\upsilon$, quod terminum significat, deduci: sive ab $\theta\omicron\rho\iota\zeta\epsilon\tau\upsilon$, quod est terminare, dividere, diffinire. Porro de Horis multa suo more fabulantur Poëtæ. Fingit (a) Ovidius Horas puellas esse, quæ Soli ministrent, easque (b) Homerus cæli janitricem facit, quia tempora moderantur, è cæli solisque motu pendentia. Chrysippus apud (c) Senecam ait Horas Gratiarum sorores esse, sed natu majores. Nascenti Auroræ inservire Horas, canit (d) Smyrnæus in Paralipomenis. Easdem futurorum nuncias esse, Bacchum coronasse, & cæli phalanges adversus Typhæum armasse tradit (e) Nonnus in Dionysiæis. Item Horas dedisse ubera Serenæ uxori Stiliconis, fabulatur Claudianus in ejus Panegyrico. Apud (f) Apuleium in nuptijs Psyche Horæ ministrabant. Rursum (g) Homerus in hymnis Horas vocat sapientes, Soli assistentes, & quæ natam è mari Venerem susceperint, & ornarint. Orpheus elegantissimum de Horis hymnum confripit, castas easdem appellans, floribus abundantes omnis coloris, multi odoris, semper virentes, circu-

a Ovid. lib. 2. met. b Hom. Iliad. 8 v. 393. d. Il. 5. v. 750. c Senec. de benef. lib. 1. cap. 3. d Coïnt. Smyrn. l. 1. Paralip. v. 48. e Non. Dionys. l. 1. v. 224. & initio lib. 9. f Apul. lib. 6. ubi quedam Philippus Beroaldus. g Hom. hymn. in Apoll. v. 194. & hy. 2. in Venerem.